

DISSABTE, 27 de setembre

11.30 - 13.00h. (Sala Abat Panyelles)

Sessió 6. *Rafael Patxot com a pretext: els mecenes científics.*

Coordinació: Sílvia Alemany, AjSFG.

DISSABTE, 27 de setembre – 11.30h-13.00h. (Sala Abat Panyelles)

Sessió 6. Rafael Patxot com a pretext: els mecenes científics.

RAFAEL PATXOT: UN ESBÓS BIOGRÀFIC

Xavier Duran Escriba, TV3, xduran.l@tv3.cat.

Rafael Patxot va néixer a Barcelona el 1872 i va morir a Ginebra el 1964. La ponència exposarà la vida de Patxot, nascut en una família d'industrials del suro, tot emmarcant-la en el Sant Feliu de finals del segle XIX i principis del XX. Patxot va estudiar a Barcelona, París, Cambridge i Londres i la seva intenció era dedicar-se a la ciència, però la mort del seu pare el va obligar a fer-se càrrec del negoci familiar. Mentre, ja va iniciar la seva tasca de mecenes, amb la creació de l'Observatori Català. En cert moment, degut a l'agitació social, Patxot tanca l'empresa i es trasllada a Barcelona, on prossegueix la seva tasca, fins i tot en èpoques difícils com la dictadura de Primo de Rivera.

El 1936 es veu obligat a marxar, per la seva condició de catòlic i la seva ideologia política. Un cop acabada la guerra es va haver de quedar a l'exili, per les seves conviccions demòcrates i catalanistes. Allà va intentar continuar algunes de les seves tasques per la cultura, però ja no va poder tornar a Catalunya. A part de viure l'exili i de veure destruïda, dispersada o confiscada bona part de l'obra que havia patrocinat, la seva vida personal va estar marcada per la mort prematura de dues de les seves filles.

DISSABTE, 27 de setembre – 11.30h–13.00h. (Sala Abat Panyelles)

Sessió 6. Rafael Patxot com a pretext: els mecenatges científics.

RAFAEL PATXOT PROTAGONISTA DELS TALLERS D'HISTÒRIA DE L'ARXIU MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS

M. Àngels Suquet Fontana, AjSFG, angels.suquet@guixols.cat

El coneixement de Rafael Patxot pot esdevenir una eina molt important per a l'educació d'infants i joves. Per una part, la seva vida i la seva obra tenen un gran interès per comprendre l'ideari i el context del Modernisme, una època clau en la història de Catalunya. Per una altra part, aquest científic i mecenes pot ser el fil conductor perquè els alumnes treballin cadascuna de les matèries que ell mateix va cultivar o va promoure mitjançant el mecenatge. Rafael Patxot pot servir també com a referent en la pedagogia dels valors que van marcar la seva trajectòria vital. En primer lloc, personifica la cultura de l'esforç i del treball, sense els quals no hauria estat possible la realització dels projectes que va promoure i encapçalar. La seva curiositat insaciable, l'estimació per l'aprenentatge el van introduir de ben jove en el camp de la ciència però també el conduïren al coneixement de les humanitats en el sentit més ampli. L'amor per la família i per la gent el dotaren d'un altruisme difícilment igualable. Rafael Patxot destaca pel compromís amb la seva terra, que el motivà a instituir fundacions i premis, a finançar projectes de recerca per construir la identitat del seu país per mitjà de la cultura. El seu llegat mateix ofereix un nombre inesgotable de recursos per aprendre què és Catalunya. Arran de la commemoració de l'Any Univers Patxot, amb motiu del 50è aniversari de la seva mort, els Tallers d'Història hem proposat a les escoles de Sant Feliu de Guíxols treballar la figura de Rafael Patxot durant el curs 2013-2014. Els 3.219 alumnes dels vuit centres educatius de Sant Feliu de Guíxols han homenatjat aquest personatge realitzant escrits i treballs de plàstica sobre cadascuna de les múltiples facetes d'aquest guixolenc (<http://www.coneixguixols.cat/patxot/>).

DISSABTE, 27 de setembre – 11.30h–13.00h. (Sala Abat Panyelles)

Sessió 6. Rafael Patxot com a pretext: els mecenatges científics.

LA DESCOBERTA DEL JARDÍ DE LA MASIA MARIONA

Eliseu Guillamón Villalba, Enginyer tècnic agrícola, info@eliseu-cardedeu.com.

Ara fa uns cinc anys vam tenir la sort de poder-nos submergir en l'univers d'en Rafael Patxot i Jubert, però d'una manera força singular: navegant pel seu jardí a Mosqueroles.

A partir de la petició de la Diputació de Barcelona de fer un estudi del “bosc de Can Patxot”, vam anar descobrint traces de camins, ponts, soques de vells arbres, flors singulars... però també rastres dels seus personatges.

Vam regirar l'Arxiu Comarcal d'Olot amb els plànols, els croquis, les cartes i els rics comentaris de l'arquitecte Josep Danés i Torres; vam llegir les biografies del mecenes i de l'arquitecte; i vam compondre nos les petites biografies escampades dels altres actors del jardí: el jardiner Filibert Casas i els masovers de Can Costa i de Cal Sastre.

Però va ser tot resseguint les frases del Guaitant Enrera que vam fer les millors descobertes del jardí, seguint les seves passes pel jardí els darrers dies abans de l'exili.

Amb tot l'après sobre aquest magnífic jardí vam poder dissenyar el pla de rehabilitació del jardí. Avui us detallarem els quatre punts clau - i alguns secrets - del jardí, que creiem que és un dels millors jardins noucentistes, encara que potser és encara inacabat.

DISSABTE, 27 de setembre – 11.30h-13.00h. (Sala Abat Panyelles)

Sessió 6. Rafael Patxot com a pretext: els mecenatges científics.

LA ULLERA ASTRONÒMICA DE RAFAEL PATXOT I JUBERT

Santiago Vallmitjana Rico, UB, santi.vallmitjana@ub.edu.

Jorge Núñez de Murga, UB i RACAB.

Antonio Marzoa Domínguez, UB.

Al voltant del l'any 1895 el Sanfeliuenc Rafael Patxot i Jubert adquirí un telescopi doble (visual i fotogràfic) de la casa Mailhat, conjuntament amb la cúpula i altres aparells de mesura per observacions astronòmiques i meteorològiques. Amb aquest important material va muntar en la vila de Sant Feliu de Guixols un observatori que nomenà Observatori Català i contractà a Josep Comas i Solà com a astrònom. En aquest estudi es descriuen les característiques tècniques del telescopi, la recerca efectuada en els primers anys, conjuntament amb l'entorn biogràfic de l'aparell, la posterior cessió a la Societat Astronòmica de Barcelona i la final donació a la Facultat de ciències de la Universitat de Barcelona.

DISSABTE, 27 de setembre – 11.30h–13.00h. (Sala Abat Panyelles)

Sessió 6. *Rafael Patxot com a pretext: els mecenatges científics.*

RAFAEL PATXOT, PIONER EN OBSERVACIÓ METEOROLÒGICA I EN L'ESTUDI DELS NÚVOLS

Oriol Puig, SMC, opuig@gencat.cat.

Rafael Patxot es va fer construir un observatori astronòmic a casa seva. Cal tenir en compte que en aquell moment va ser el més important a Catalunya. El resultat de les seves observacions són dos volums: Meteorologia catalana (1908) i Pluviometria catalana (1912). Patxot va posar un interès especial en l'observació dels núvols.

El 1919, el consell de la Mancomunitat de Catalunya va aprovar la creació del Servei Meteorològic de Catalunya (SMC), dependent de l'IEC, i aquest no va ser efectiu fins al 1921. De seguida, Patxot es va posar en contacte amb el director del Servei, Eduard Fontserè, per proposar-li la creació d'una secció d'estudi de núvols, amb les despeses a càrrec seu.

Com a mecenes cal ressaltar la creació del centre d'estudi dels núvols, a càrrec de la Fundació Concepció Rabell i Cibils l'any 1921. De forma sistemàtica es fotografia el cel de Barcelona i de Catalunya, aconseguint una de les col·leccions de fotografies de núvols més valuoses del món.

Un primer Atlas elemental de núvols es va presentar al Congrés Meteorològic Internacional celebrat a Viena el 1926. Després, l'Organització Meteorològica Internacional va triar Barcelona per celebrar la reunió de la Comissió Internacional per a l'Estudi dels Núvols el 1929. Fou editat l'Atlas internacional de núvols i dels estats de cel, que es van publicar en català, anglès, francès i alemany, edició possible gràcies al mecenatge de Patxot.

DISSABTE, 27 de setembre – 11.30h–13.00h. (Sala Abat Panyelles)

Sessió 6. *Rafael Patxot com a pretext: els mecenatges científics.*

RAFAEL PATXOT I ELS MECENATGES CULTURALS. L'EXEMPLE DE L'ESTUDI DE LA MASIA

Joaquim M. Puigvert Solà, UdG, joaquim.puigvert@udg.edu.

Rafael Patxot encarregà el 1924, sota el mecenatge de la Fundació Concepció Rabell, al Centre Excursionista de Catalunya el projecte de l'Estudi de la Masia. El projecte tenia per principal objectiu estudiar de manera interdisciplinària la masia des de la perspectiva històrica, jurídica,

arquitectònica, i etnològica. Al llarg de la intervenció s'analitzarà, en primer lloc, els intel·lectuals, estudiosos i professionals que varen tirar endavant el projecte; i, en segon lloc, s'avaluarà els seus resultats, els seus èxits i les seves limitacions, així com els components ideològics de signe pairalista del projecte.

DISSABTE, 27 de setembre – 11.30h-13.00h. (Sala Abat Panyelles)

Sessió 6. *Rafael Patxot com a pretext: els mecenatges científics.*

**UNA CIENTÍFICA A L'EXILI:
L'INSÒLIT ITINERARI DE JOSEFA BARBA GOSÉ
(BARCELONA 1903 – FILADÈLFIA 2000)***

À. Martínez Vidal, IHMC, alvar.martinez@uv.es.

E. Pons Barrachina, València.

Membre de la denominada "escola biològica catalana", la farmacèutica Josefa (Pepita) Barba Gosé es va formar a l'Institut de Fisiologia de Barcelona sota la direcció d'August Pi Sunyer i Jesús M. Bellido. A Barcelona va iniciar una prometedora carrera investigadora amb estades a Gran Bretanya (laboratoris de la Pharmaceutical Society), i als EUA (Johns Hopkins Medical School), gràcies a ajudes de la Junta para Ampliación de Estudios (1928) i de la Fundació Patxot (1930). La Guerra Civil, però, alterà dràsticament la seva trajectòria vital i científica. El 1937 travessà clandestinament la frontera per trobar-se amb qui seria el seu marit i el seu company de feina, Louis Flexner, nebot de Abraham Flexner, el reformador dels estudis de medicina nord-americana, i Simon Flexner, primer director de la Rockefeller Foundation. Primer a Baltimore, a la Johns Hopkins, i des de 1951, a Filadèlfia, a la Penn University, tots dos desenvoluparien una llarga i intensa labor en el camp de les neurociències estudiant la memòria i els processos d'aprenentatge.

Als Estats Units, Josefa va iniciar una segona vida, no sols per la pèrdua de la línia de recerca que havia deixat a Barcelona, sinó perquè, en casar-se i integrar-se en la societat americana, va utilitzar de manera aleatòria els seus cognoms de soltera i de casada, difuminant-se el seu perfil com a autora. Al costat, o potser a l'ombra, del seu marit, va desenvolupar una notable carrera professional i científica, que durà prop de seixanta anys. Traslladats el 1950 a la Penn University, a Filadèlfia, Louis va guanyar una càtedra d'anatomia a la Facultat de Medicina i dos anys després va fundar el Mahoney Institute of Neurological Sciences. Per motius que caldria esbrinar més detingudament, la historiografia local a penes ha conservat algun indici de la seua memòria. A hores d'ara, els estudis sobre l'escola biològica catalana no inclouen més que al·lusions, de passada, a la presència de "Pepita Barba" anterior a la Guerra Civil i ignoren tota la carrera posterior.

* Aquesta ponència va acompanyada del vídeo *Les dues vides científiques de Josefa Barba-gosé Fleischner*. Vegeu "Sessió 3: La història de la ciència en vídeo".